

สรุปผลงานวิเคราะห์

เรื่อง การยื่นคำขอทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

โดย นางจิราภรณ์ เหลืองไพรินทร์

ผู้อำนวยการศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

จากการที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีการจัดตั้งสำนักงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2549 โดยให้อยู่ภายใต้การกำกับของฝ่ายวิจัย ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญา โดยหน่วยงานนี้มีหน้าที่หลักในการดำเนินงานวิจัยที่สร้างสรรค์ขึ้นมาสู่กลไกการคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญา จนกระทั่งถึงขั้นการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ผ่านกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง เพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยเป็นพื้นฐานไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา สถิติการยื่นขอรับความคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากทุกปี

โดยสรุปสถิติการยื่นคำขอรับการด้านทรัพย์สินทางปัญญาข้อมูลที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2560 โดยจัดอันดับที่ 1-3 และแยกตามประเภทงาน ข้อมูลสามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงตารางการจัดอันดับการยื่นคำขอแยกตามประเภทงาน

ประเภทงาน	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3
สิทธิบัตร(การประดิษฐ์)	คณะวิศวกรรมศาสตร์ (31.73 %)	คณะเภสัชศาสตร์ (24.04 %)	คณะแพทยศาสตร์ (19.23 %)
อนุสิทธิบัตร	คณะเภสัชศาสตร์ (19.96 %)	คณะเกษตรศาสตร์ (18.45 %)	คณะวิศวกรรมศาสตร์ (17.60 %)
สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ (80.67 %)	คณะศิลปกรรมศาสตร์ (6.44 %)	คณะวิทยาศาสตร์ (4.12%)
ลิขสิทธิ์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ (33.92 %)	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (16.47 %)	คณะศิลปกรรมศาสตร์ (12.96%)
พันธุ์พืชใหม่	คณะเกษตรศาสตร์ (100 %)	-	-

สถิติการยื่นคำขอรับการคุ้มครองสิทธิบัตร (การประดิษฐ์) คณะที่ยื่นจดสูงสุดคือคณะวิศวกรรมศาสตร์ 31.73 เปอร์เซ็นต์ รองมาอันดับที่สองคือคณะเภสัชศาสตร์ 24.04 เปอร์เซ็นต์ ส่วนลำดับที่สามคือ คณะแพทยศาสตร์ 19.23 เปอร์เซ็นต์

จากตารางที่ 13 ซึ่งสรุปการจัดอันดับการยื่นคำขอรับการด้านทรัพย์สินทางปัญญา พบว่าในงานประเภทสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ และลิขสิทธิ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ยื่นคำขอเป็นลำดับที่ 1 และคณะศิลปกรรมศาสตร์ ยื่นคำขอเป็นลำดับที่ 2 ซึ่งทั้ง 2 คณะเป็นคณะที่ไม่ได้มีการประกาศการให้เงินรางวัลผลงานที่รับการจดแจ้งลิขสิทธิ์/จดทะเบียนสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่อย่างใด มีสถิติที่ยื่นคำขอเป็นอันดับต้นๆ

นอกจากนั้นคณะเภสัชศาสตร์ก็เป็นอีกคณะที่ไม่ได้มีการประกาศการให้เงินรางวัลเช่นกัน ก็ยื่นคำขอเป็นลำดับที่ 1 ประเภทอนุสิทธิบัตร อันดับที่ 2 ประเภทสิทธิบัตรการประดิษฐ์ โดยผลงานส่วนใหญ่จะมาจากศูนย์วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพร เนื่องจากฝ่ายวิจัยได้กำหนดงานทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินศูนย์วิจัย ทำให้ทางศูนย์วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพร พัฒนาสูตรยา เครื่องสำอาง เพื่อนำมายื่นคำขอสิทธิบัตรการประดิษฐ์ และ อนุสิทธิบัตร

การที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มีการยื่นคำขอเป็นลำดับที่ 1 ในงานประเภทสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์และลิขสิทธิ์ นั้น เนื่องจากผลงานของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ยื่นส่วนมากจะเป็นผลงานที่สร้างสรรค์โดยนักศึกษาร่วมกับอาจารย์ ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มีการเปิดสอน สาขาอุตสาหกรรมการออกแบบ โดยได้มีการกำหนดรายวิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบทางอุตสาหกรรมไว้ในหมวดวิชาเฉพาะ วิชาชีพพื้นฐาน ที่นักศึกษาจะต้องเรียนกันในชั้นปีที่ 3 ในรายวิชานี้ นักศึกษาจะได้เรียนวิชากฎหมายกับวิชาชีพการออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งเนื้อหาที่สำคัญในรายวิชานี้ คือ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เครื่องหมายการค้า ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เมื่อนักศึกษาอยู่ชั้นปี 4 จะต้องทำ final project ดังนั้นอาจารย์ประจำสาขาและนักศึกษาจึงได้นำงานที่ได้คิดและสร้างสรรค์นี้มายื่นคำขอรับการคุ้มครองงานทรัพย์สินทางปัญญา และการยื่นคำขอนี้จะมีการยื่นคำขอต่อเนื่องกันทุกปี

โดยคณะที่มีให้เงินรางวัลซึ่งมี 6 คณะคือ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เทคโนโลยี คณะทันตแพทยศาสตร์ แต่พบว่าคณะเทคโนโลยี คณะทันตแพทยศาสตร์กลับไม่ติดอันดับ 1 ใน 3 เลย

ดังนั้นจะเห็นว่าการที่จะกระตุ้นให้มีการยื่นขอรับความคุ้มครองงานทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มมากขึ้นนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการให้เงินรางวัลตอบแทนในการยื่นคำขอแต่อย่างไร เพราะคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ ก็ไม่ได้มีการให้เงินรางวัล ยังมีการยื่นคำขอเป็นอันดับต้นๆ

ปัญหา

ผู้ศึกษาในฐานะที่ได้ปฏิบัติงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา มีส่วนทั้งให้คำปรึกษา แนะนำ เป็นวิทยากร อาจารย์พิเศษ ได้เก็บรวบรวมปัญหาอุปสรรคในการยื่นคำขอทรัพย์สินทางปัญญา ดังต่อไปนี้

1. อาจารย์/นักวิจัย/นักศึกษา ขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการยื่นคำขอทรัพย์สินทางปัญญา
2. ถึงแม้จะมีการจัดอบรมทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย แต่บุคลากรก็ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะรับการอบรม เนื่องจากไม่เห็นถึงความสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้รวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาและวิเคราะห์มาทั้งหมดนี้ จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยควรมีวิชาทรัพย์สินทางปัญญาเป็นวิชาเลือกทั้งในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท/เอก โดยเนื้อหาควรที่จะเป็นแนวประยุกต์ ไม่ใช่เน้นตัวบทกฎหมาย เหมือนที่ใช้ในการสอนนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ เพื่อให้ให้นักศึกษาที่สนใจได้มีโอกาสที่จะเรียนเนื่องจากงานที่มายื่นจดส่วนใหญ่เป็นผลงานที่มาจากการศึกษา/วิจัยร่วมกันของอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนมาก จากกรณีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่มีรายวิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบทางอุตสาหกรรม ที่เนื้อหาเน้นทรัพย์สินทางปัญญาทำให้การยื่นคำขอเป็นลำดับที่ 1 ในงานประเภทสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ และลิขสิทธิ์ ทั้งที่ไม่มีการให้เงินรางวัลตอบแทนแต่อย่างไร

2. คณะที่มีการให้เงินรางวัลตอบแทนในการยื่นจดนั้น ควรที่จะพิจารณาคัดเงินรางวัล เนื้อหาในอนาคตทางคณะไม่มีเงินรางวัล ก็อาจจะลดแรงจูงใจในการยื่นคำขอก็ได้ แต่ควรที่จะพิจารณำเงินมาจัดอบรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้กับบุคลากรในคณะ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก เพราะถ้าผลงานวิจัยที่ดีหากมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ ทางมหาวิทยาลัยก็มีประกาศการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งได้กำหนดจัดสรรให้กับนักวิจัย 60 เปอร์เซ็นต์ของผลประโยชน์ที่ได้รับ
3. เนื่องจากอัตราการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทุกปี งานด้านทรัพย์สินทางปัญญานั้นจะต้องให้บริการหน่วยงานทุกคณะ ศูนย์วิจัยและกลุ่มวิจัย ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นรวมทั้งวิทยาเขตหนองคาย และสำนักงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญายังเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่สำนักงานอุทยานวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น นอกจากนั้นยังต้องให้บริการบุคลากรภายนอก ซึ่งถือเป็นการให้บริการวิชาการและยังเป็นการหารายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยอีกทางหนึ่ง ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ สำนักงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา จึงมีความจำเป็นต้องมีบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานนี้โดยตรง ซึ่งในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ทรัพย์สินทางปัญญาเพียง 4 คน เท่านั้น ทางมหาวิทยาลัยควรพิจารณาจัดสรรอัตราเพิ่มเติมอย่างน้อย 2 อัตราเพื่อรองรับงานที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น
4. มหาวิทยาลัยควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจน ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนานวัตกรรมของมหาวิทยาลัย รวมถึงการพัฒนาโครงการนวัตกรรมในระยะหลังการวิจัยและพัฒนา หรือการต่อยอดจากงานวิจัยหรือสิ่งประดิษฐ์เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์